

SUPEK

Autor Administrator

Znanje i mudrost

Olga Careviæ

Dražen Vikiæ -Topiæ , Vjesnik

Promišljanja Ivana

Supeka, akademika, fiziëara, filozofa, književnika, a nadasve humanista, sadržana u njegovim brojnim knjigama, èlancima, esejima i govorima, ostavila su neizbrisivu poruku o važnosti humanistièkih i demokratskih svjetonazora za suvremeno društvo.

Univerzalno

i progresivno stvaralaštvo potièe razvoj i obogaæuje život svakog èovjeka u društvenoj zajednici. U tom smislu su nam i promišljanja Ivana Supeka, akademika, fiziëara, filozofa, književnika a nadasve humanista, sadržana u njegovim brojnim knjigama, èlancima, esejima i govorima, ostavila neizbrisivu poruku o važnosti humanistièkih i demokratskih svjetonazora za suvremeno društvo.

Zakljuèujuæi

svoja stajališta o »Naèelima pravednoga svijeta« Supek je rekao: »Bitno je da ljudska sloboda i univerzalnost ostaju saèuvani« (Foundation of Justice, Grazer Philosophische Studien, Graz, 1981.). Kao èovjek renesansnog obrazovanja, Supek je u svoj humanizam ukljuèio epistemologiju, etiku, suæut, pravdu i slobodu, dok je ideju o jedinstvu znanosti, umjetnosti i filozofiji promovirao u suglasju sa zamislama Platona i Aristotela. Supek se oèituje i kao zagovornik Europske unije, što je razvidno iz njegova govora održanog u Mađarskoj akademiji 1994. godine: »Ujedinjeni narodi Europe mogli bi biti najveæi promicatelji svjetskog jedinstva, jer je Europa potakla uspon moderne znanosti i umjetnosti«. Taj je govor objavljen pod naslovom: »Science in the Future of Europe« (izd. Mađarska akademija, Budimpešta, 1994.). Bogato životno iskustvo i steèeno znanje Ivana Supeka gotovo se poistovjeæuje s izrièajem sv. Tome Akvinskog (1224. - 1274.): »Uèenjem se stjeèe znanje, a mudrost je dar«.

Pokušajmo

rezimirati život i djelo Ivana Supeka. Rođen je 8. travnja 1915. godine u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Veæe potkraj osnovne škole Supek je pisao tekstove za lutkarsko kazalište i pjesme. Jedna od njegovih pjesama posveæena je njegovoj baki koja mu je uz majku bila glavno emocionalno utoèište. U višim razreda gimnazije, potaknut romanima Bernarda Shawa (1856. - 1895.) i Henrika Ibsena (1828. - 1906.) napisao je svoju prvu dramu »Bankrot Ivana Kreugera« koja nosi znaèajke njegove kasnije proze. Zanimljivo je spomenuti da je Supek studirao i glazbu, glasovir kod poznate pijanistice Melite Lorkoviæ. Kasnije mu je glazba uz intelektualni rad bila stalna inspiracija. Također se bavio sportom, posebice tenisom sve do kasnih godina.

Potkraj srednje škole Ivan Supek se opredijelio za teorijsku fiziku koja je u

to vrijeme privlačila pozornost znanstvenog i misaonog svijeta. Ideja o teorijskoj fizici odvela ga je u Zürich, gdje je upisao matematiku, fiziku, filozofiju i biologiju, a potom nastavlja studij u Leipzigu, u prvom istraživačkom centru u svijetu za teorijsku fiziku. Osim toga, pohađa predavanja i sudjeluje u istraživanjima profesora Wenera Heisenberga (1901. - 1976.), jednim od najpoznatijih teorijskih fizičara tog vremena. Iz rezultata tih znanstvenih istraživanja proizšla je i njegova doktorska disertacija koju je obranio 1940. godine u Leipzigu. Nakon obrane disertacije, Supek je nastavio surađivati sa svojim profesorima, posebice s Wernerom Heisenbergom s kojim je uspostavio i bliske prijateljske odnose. U ožujku 1941. godine zbog antifašističke djelatnosti uhitio ga je Gestapo, te je više mjeseci proveo u zatvoru. Na intervenciju Heisenberga, ali i drugih profesora sa Sveučilišta u Leipzigu, Supek je pušten iz zatvora, te se vraća u okupirani Zagreb. U kolovozu 1943. godine, dosljedan antifašističkom pokretu, Supek odlazi na oslobođeni teritorij gdje radi u Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a. Upoznaje nastavnicu povijesti Zdenku Tagliaferro s kojom osniva brak. Imaju troje djece (Iris, Silvia i Ivan) s kojima zajedno žive do Supekove smrti 2007. godine.

Tijekom

rata održan je u Topuskom (25. do 27. lipnja 1944.) Kongres kulturnih radnika Hrvatske. Na tom skupu Supek je održao predavanje o značenju znanstveno-istraživačkoga rada u izgradnji zemlje i pritom je uputio apel protiv upotrebe nuklearnog oružja. Supekov je govor objavljen 1945. godine u prvom broju mjesečnika za popularizaciju prirodnih znanosti »Priroda«. Od tog se vremena Supek zalagao za potpuno i opće razoružanje pod okriljem Svjetske zajednice naroda.

Privržen

idealima evropske i humanizma, Supek je s još dvanaest znanstvenika (Linus Pauling, Bernard Russel, Jean Rossand i dr.) potpisao deklaraciju kojom se podržava kozmopolitski pokret »Citoyens du monde« (»Građani svijeta«) 1962. godine. Iste je godine sudjelovao na Pagvačkoj konferenciji u Cambridgeu koja je jednodušno prihvatila ideju o općem i potpunom razoružanju, a povratkom u Zagreb osnovao je Jugoslavensko pagvačko društvo (kasnije Hrvatsko pagvačko društvo) i postao njegov predsjednik. Godine 1963. Supek je organizirao veliku Pagvačku konferenciju u Dubrovniku, gdje su se još detaljnije razvile zamisli o razoružanju. Tijekom godina Supek je sudjelovao i na mnogim drugim konferencijama koje su donosile odrednice protiv nuklearnog, ali i drugog naoružanja. U 1966. godini osnovao je časopis »Encyclopedia moderna«. Kao glavni urednik Supek je u uredništvo okupio mnoge znanstvenike i umjetnike diljem Jugoslavije, a u časopisu je promicao politički pluralizam i demokraciju, razoružanje i mir.

Nakon

Drugog svjetskog rata Supek je izabran za profesora teorijske fizike, a kasnije i profesora filozofije na Sveučilištu u Zagrebu. Budući da je u to vrijeme teorijska fizika postigla velik ugled, savezna vlada je u svibnju 1950. godine donijela zaključak da se Ivanu Supeku povjeri gradnja Instituta za fiziku u Zagrebu, u okviru JAZU-a. Ujedno je imenovan i direktorom tog instituta. Ubrzo nakon početka rada Instituta, Supek je preuzeo njegovu djelatnost s fizike i na temeljna istraživanja u kemiji, biologiji i elektronici. Novi multidisciplinarni institut dobio je ime Institut »Ruđer Bošković«.

Za rektora Sveučilišta u Zagrebu Supek je izabran 1968. godine. Tijekom svoga

rada poticao je reformu studija u skladu s tadašnjim napretkom pojedinih područja znanosti. Na Međunarodnoj konferenciji Sveučilišta u Montrealu, održanoj 1970. godine, prihvaćen je Supekov prijedlog da se uspostavi institucija za suradnju Sveučilišta iz raznih zemalja. Već sljedeće 1971. godine, u skladu s tim promisljanjima, osnovan je Interuniverzitetski centar (IUC) u Dubrovniku. Na osnivačkom sastanku IUC-a sudjelovali su predstavnici tridesetak svjetskih sveučilišta, koji su potpisivanjem zajedničke povelje potvrdili univerzalni duh znanosti i umjetnosti.

Nakon

burnih događaja između 1968. i 1971. godine Supeku je određena »odlučna u javnosti« koja je trajala sve do uspostave hrvatske države. No tijekom tog razdoblja on je i dalje bio vrlo aktivan, posebice u području književnosti, a održao je i mnoga predavanja na sveučilištima u inozemstvu.

Uspostavom Republike Hrvatske, Supek je izabran za prvog predsjednika HAZU-a. Tu je funkciju obnašao od 1991. do 1997. godine zalažući se osobno, ali i s drugim akademikima za poštovanje ljudskih prava, slobodu, pravdu i mir. Prvo predavanje nakon »dugogodišnje odlučne« Supek je održao na znanstvenom skupu »Elektronska struktura i svojstva molekula i kristala« prije dvadeset godina u Cavtatu, o čemu je vrlo iscrpan i zanimljiv članak napisao prof. dr. sc. Zvonimir Maksim, 17. prosinca ove godine u Vjesniku.

U svom najvažnijem djelu »Hrvatska tetralogija« (Zagreb, 1995.) Supek obrađuje slijed događaja i okolnosti u kojima je živio, opisuje svoje težnje i razočaranja od partizanskog ustanka 1941. godine do vremena tranzicije 1994. godine, te ističe da je stvarnost bez materijalne pustinja života.

Među

brojnim knjigama, esejima, dramama i romanima spomenimo samo neke koje su najviše impresionirale čitatelje, barem autore ovog teksta: »Spoznaja« (Mladost, 1971.), »Teorija spoznaje« (Biblioteca Encyclopaediae Modernae, 1974.), »Krivovjernik na ljevici« (Globus, Nakladni zavod, 1992.), »Mene tekel fares« (Naklada MD, 1999.), »Na prekretnici milenija« (Prometej, 2001.), »Rudjer Bošković« (Hrvatska književna zajednica, 2005.) i navedena autobiografija, sve izdane u Zagrebu.

I na kraju uzimamo u ruke i čitamo autobiografiju Ivana Supeka »Tragom duha kroz divljinu« objavljenu 2006. godine (Profil international d.o.o.) gdje nam na posljednjoj, 376. stranici autor ostavlja svoju poruku: »Pouzdam se u transcendentnost koja prelazi ljudske vjekove, ali se ne zaustavlja u kakvoj apsolutnoj sigurnosti. Dokle sam dospio, ne znam? Fenjer iskustva obasjava s krme tek prevaljene milje, i to zastrte u magli. I kako reći amen kad sve to prekapanje prošlosti i projiciranje budućnosti ostaje proturječnim i nepredvidljivim, punim zamke i prijetnji. Na kraju tog spisa mogu još jedino reći da nema svršetka i zaključka. Ako je to epilog, možda je i to bolje negoli zaključiti knjigu života u apsolutnoj konačnosti«.

Autori su znanstveni savjetnici